

SLOVENCİ PO PRVI SVETOVNI VOJNI

A)

- narodi so se med prvo svetovno vojno opredelili: Slovenci, Hrvati, Vojvodinski Srbi – na strani centralnih sil
- Srbi, Črnogorci – na strani antante
- jugoslovanska ideja se nadaljuje, ne glede na to, kako se bojujejo – ni zamrla kljub vojni
- Srbi so hitro izvedeli za pakt, ki bi dal Italiji slovensko primorje
- **Jugoslovanski odbor** (slovenski, hrvaški in srbski emigranti, ki so živeli znotraj AO), **10.8. 1915 v Londonu**
- zagovarja združitev vseh južnoslovanskih narodov in s tem nastopa na mednarodnih shodih
- glavni akterji: **Ante Trumbič, Franjo Supilo, Ivan Mestrovič**; izražali so nasprotovanje proti lt. paktu

B)Majniška deklaracija

- dokument, ki so ga podpisali poslanci **Jugoslovanskega poslanskega kluba**, je osnova za nastanek države SHS
- **JPK** sestavljajo Slovenci in Hrvati, ki so **30.5.1917** (po smrti FJ-ja), ko je bil sklican dunajski parlament, predložili deklaracijo.
- **majniška deklaracija** je dokument v nemškem jeziku, ki ga je prebral **predsednik JPK, dr. Anton Korošec** (napisal jo je Kreft)
- tudi s silo so bili pripravljeni doseči avtonomijo znotraj HM, **protivojna manifestacija**
- deklaracija je odmevala med Slovenci in Hrvati in sprožila **deklaracijsko gibanje** – postala je protivojna manifestacija (tudi ženske se pridružijo temu gibanju)
- gibanje je združilo Slovence in **pripomoglo k razpadu AO**

C)Niška deklaracija

- 7.12.1914
- izjava v srbski skupščini, ki so jo razglasili **Srbi v Nišu**
- »boj za obrambo Srbije pomeni tudi boj za osvoboditev in združitev nesvododnih bratov Slovencev, Hrvatov, Vojvodinskih Srbov«
- a v izjavi ni precizirana ureditev države (malo cika na velikosrbsko idejo)
- velikosrbska in jugoslovanska ideja nista skupaj uresničljivi

D)Krfška deklaracija

- 20. julija 1917
- na Krfu so se srečali člani srbske vlade in predstavniki **Jugoslovanskega odbora**
- **razpravljali so o združitvi jugoslovanskih narodov**
- v imenu srbske vlade jo je podpisal **Nikola Pašič**
- v imenu JO **Ante Trumbič**
- predstavlja temelj za **ново bodočo državo** (KSHS)
- po končani vojni bodo ustanovili neodvisno državo, ki bo **ustavna demokratična parlamentarna monarhija** pod vodstvom dinastije **Karađorđević**
- imenovala se bo **Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev**
- zagotavlja **enakopravnost** ver (katoliške, muslimanske in pravoslavne)
- zagotavlja enakost latinice in cirilice, enakopravnost vseh državljanov pred zakoni, splošno volilno pravico
- **temelj za nastanek jugoslovanske države**

E)Država Slovencev, Hrvatov in Srbov (DSHS)

- sredi avgusta 1918 je v Ljubljani ustanovljen **Narodni svet za Slovenijo**, s pokrajinskimi odbori za Štajersko, Primorsko, Koroško in Trst
- naloga NS je predvsem vprašanje meja pov vojni in vprašanje notranjega reda
- ustanovili so **narodne straže**, ki naj bi skrbele za red
- 6.10.1918 – v Zagrebu je ustanovljeno **Narodno viječe Slovencev, Hrvatov in Srbov (NSSHS)**, ki je postalo politično predstavništvo južnih Slovanov v AO
- ta organ je bolj pomemben kot tisti v LJ
- 28.10.1918 – številna slavja ob razpadu AO
- 29.10.1918 – **NSSH prekinje vse stike z AO** in razglasi **nastanek DSHS** (3.11. kapitulira AO)
- glavni organ je narodni svet SHS, predsednik je postal dr. **Anton Korošec**
- nova država je združila ozemlje J. Slovanov, ki je bilo pod AO (Slovenci, Hrvati, Vojvodinski Srbi, prebivalci Bosne)
- država je imela številne probleme:
 - mednarodno (ne)priznanje (upoštevanje Wilsonovih točk) – meje
 - Pariška mirovna konferenca šele 18.1.1919
 - borili smo se na strani centralnih sil; Italijani zasedejo Z meje

- ljudje so lačni, obubožani – številni socialni nemiri

- **NSSHs sprejme sklep**, da se je treba združiti s Kraljevino Srbijo in Kraljevino Črno Goro (ti dve se prej združita)

F) Kraljevina SHS (KSHS)

- **1.12.1918 pride do nastanka SHS**
- regent **Aleksander Karađorđević** je v imenu kralja **Petra I.** razglasil združitev Srbije in Črne Gore z DSHS
- nova država, ki ima več možnosti za priznanje (Srbi sobili na strani antante), s Srbi dobimo možnost borbe za naše meje
- **Krfska deklaracija je podlaga** za to državo – to bi bila idealna država
- a se vsa določila na upoštevajo
- **Srbi so imeli več pravic**, zato srbske stranke skušajo državo centralizirati in dobiti čim večji vpliv

G) boj za meje

- S meja: - konec oktobra 1918 v Lj nastane Narodna vlada (imenoval jo je Narodni svet, od januarja 1919 deželna vlada)
 - NV ni pravočasno in odločno ukrepala, da bi zaščitila S mejo
 - 1.11.1918 ja major AO vojske **Rudolf Maister** s prostovoljci (3000) Nemcem prepreči, da bi prevzeli oblast na Štajerskem
 - obrnil se je na pokrajinski narodni svet za štajersko v Maribotu, ki ga je zaradi resnosti problema povzdignil v generala (več avtoritete), Ljubljana je predolgo odlašala
 - zavzel je ozemlje do črte **Špilje – Radgona – Dravska dolina**; drugače bi meja potekala nižje
 - ma Koroškem so švabe organizirale deželno obrambo in poskušali ohraniti staro deželno mejo
 - **SDS je na Koroškem podpirala nemške nacionaliste** (imela vpliv na delavce)
 - v začetku novembra 1918 je **Franjo Malgaj** zasedel **Mežiško dolino**, **prodrli proti Velikovcu** in skupaj s stotnikom **Alfredom Lavričem** (dobi delno podporo Ljubljane), ki je prišel na Koroško **pri Borovljah**, dosegla razmejitveno črto na Dravi
 - do konca 1918 je prihajalo do mejnih incidentov in vojaških spopadov, S mejo branijo le **prostovoljci**
 - spomladi **1919 na Koroško pride ameriška razmejitvena komisija**, ki je bila pod vplivom ljudi, ki so hoteli priključitev k Avstriji – ti predlagajo mejo na Karavankah
 - konec aprila 1919 so se prostovoljci zasedli Koroško, vendar so Nemci v protiofenzivi zasedli celo Koroško in celo del današnje Slovenije
 - takrat pride do akcije vojske K SHS, ki zasede **Koroško s Celovcem**, a je bilo prepozno
 - **velesile se odločijo za plebiscit**
 - le ozemlje, ki ga je zavzel Meister, ni bilo predmet pogajanj
- plebiscit: - naj bi bil izvršen v roku 6. mesecev, a je bil **izvršen 10.10.1920**
 - Avstrija septembra 1919 postane republika in začne z močno propagando
 - ozemlje naj bi se razdelilo na cono A in B
 - če bi bilo v cono A dovolj ljudi za SHS, bi izvedli plebiscit še v cono B
 - **v cono A: za SHS 40,9 % (15279 glasov), za Avstrijo 59,1% (22055 glasov)**
 - **v cono B ni bilo plebiscita**, vse je pripadlo Avstriji
 - **vzroki za izzid:** SDS je bila za Avstrijo, boljša avstrijska propaganda, KSHS je kraljevina (Avstrija republika), KSHS je slabo upravljala Koroško (do plebiscita je imela protektorat), slabo obnašanje srbskih vojakov, goljufanje
- Z meja: - Italija je takoj po koncu vojne začela prodirati na naše ozemlje po črti **Trbiž – Predel – Mangart – Podbrdo – Idrija – Snežnik – Kvarner**
 - v začetku novembra je zasedla **Gorico** in **Trst**, ki nja bi bila avtonomna
 - Italjani so prišli že do **Logatca** in **Vrhnike**, kjer jih je zaustavil odred srbskih vojakov (100) **Švabića**, ki ga je poslala NV
 - Švabića so srbske oblasti kasneje odpoklicale, ker naj bi ravnal samovoljno
 - Italija je izdelala **Badogliev načrt** – načrt za **destabilizacijo in razbitje SHS**
 - Jadransko vprašanje – Italija je žele združiti bivše ozemlje beneške republike (zahtevajo jadransko obalo, Albanijo in celo Črno Goro)
 - **nepriznanje SHS s strani Italije**
 - **12.11. 1920 rapalska pogodba v Rapallu** – pogajanja med SHS in Italijo, določitev meje **po Peč – Triglav – Možic – Porezen – Javorniki – Snežnik – Kastav, Reka** je svobodno mesto pod upravo DN (vseeno jo zasede **Gabriele D'annunzi**, 1924 z **Rimsko pogodbo** pripade Italiji), Italija dobi tudi: **Cres, Lošinj, Lastovo, Palagrožo** in **Zadar** z okolico

- Italija dobi **manj** ozemlja kot je imela obljubljenega po Londonu (ne dobi celotne Dalmacije), vendar **več** slovenskega
- okoli 500000 Slovencev in Hrvatov pride pod makaronarje
- začne se raznorodovalna politika
- Prekmurje: - pride pod SHS z Pariško konferenco
 - SHS mora obljubiti, da se ne bo usmerila prosovjetsko
 - **brez Porabja**